

Budapesti Levéltári Mozaikok

2020/21. szám (régi sorozat 23. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2020.21](https://doi.org/10.56045/BLM.2020.21)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/14/leveltari-mozaikok-23/>

FEHÉR CSABA

95 éve szól a rádió...

1925-ben hangzott el a Magyar Telefonhírmondó és a Magyar Rádió első közös adása. Előzményeinek, Puskás Tivadar találmányának, az 1893-ban indult telefonhírmondó működésének bemutatásával indít a cikk, majd végigkíséri a kísérleteket, a technikai és jogi feltételeket és háttérét, kapcsolatát az MTI-hez, az első, immár a vezetékek nélküli hálózat segítségével felhangzó műsor háttérét és a résztvevőket. A rádió népszerűségét az előfizetők számának gyors emelkedése is alátámasztja.

Kulcsszavak: *Puskás Tivadar, rádió, Telefonhírmondó, műsor, rádióadás, posta, 1925, MTI*

A Magyar Rádió első hivatalos, műsorszóró adása 95 évvel ezelőtt, 1925. december 1-jén hangzott fel az éterben. Egész pontosan a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. első adásáról beszélünk, amely a Magyar Távirati Iroda konszern érdekeltiségébe tartozó részvénytársaság volt.

A rádió előzménye, a telefonhírmondó a telefonközpont ötletéből született Puskás Tivadar találmányaként. Az 1893. február 15-én meginduló telefonhírmondó adása a kereskedelmi miniszter szóbeli beleegyezésével kezdődött. Az írásos engedélyt Puskás Tivadar már csak posztumusz¹ kapta meg, amely Albert öccse öröksége lett, majd Popper Istvánra szállt. A telefonhírmondó jobbára híreket, irodalmi és zenei műsorokat és 1911-től a pontos időt² közvetítette a telefonvonalon keresztül, amelyet az előfizetők telefonkészüléken hallgattak meg.

A Telefonhírmondó indulásakor az állami távbeszélő hálózat vonalait kívánták igénybe venni, de végül különálló rendszert építettek ki. A központ az Erzsébet körút 24. szám alatt, majd a [Kerepesi út \(ma Rákóczi út\) 22.](#) szám alatt került elhelyezésre a Popper által Telefonhírmondó Részvénytársasággá átalakított vállalat. Főleg a szórakoztató jellegű műsoroknak köszönhetően megindult az előfizetők gyarapodása és a technikai fejlesztés is. Reggel 9 és este 9 óra között megállapított időpontokban hangzottak el a programok (pl. 9 óra rendőri hírek, 13 óra köz hírek, 17 óra tárca, 20 óra koncert).

A műsoron kívüli, szenzációs események jelzésére riadójel (kürthang) figyelmeztette a hallgatókat. A műsorban Blaha Lujzától Jászai Marin keresztül, Jókai Morig egytől egyig a kor híres előadói szerepeltek. 1896-ban az Operaházat is bekötötték a hálózatba, valamint a nagy külföldi tőzsdék New York, Frankfurt, Párizs árfolyamai is megjelentek a hírek között.

A könnyen szakadó, vékony dróthuzalok³ egész Budapestet behálózták már, amikor az Rt. engedélyt kapott a vidéki városokban is vonalak kiépítésére. Tőke hiányában azonban a nagyszabású tervekben csak Újpest és Kispest hálózatba való kapcsolása valósult meg. Az első világháborúban a vonalrendszer tönkrement, és mivel Popper igazgató tőkével nem rendelkezett, 1922-ben eladta a vállalatot az MTI Rt.-nek, ezzel az irányítást a részvénytársaság vezetője, a „médiavezér” Kozma Miklós vette át. Az MTI azzal a céllal vásárolta meg a Telefonhírmondót, hogy abból fejlessze ki a rádiót. A helyreállítási munkálatok 1924-ben fejeződtek be, az elnöki posztra Szóts Ernő került.

A rádiótechnika segítségével viszont már vezeték nélkül valósulhatott meg a műsorszórás (broadcasting). Az első kísérleti rádióadásokat 1924-ben sugározták [Gyáli úti Postakísérleti Állomáson](#) álló bútorszállító kocsiból, mint stúdióból.⁴

¹ Puskás Tivadar 1893. március 16-án hunyt el, az engedélyt 1893. szeptember 26-i dátummal állították ki.

² A Telefonhírmondó a világon először a nagyközönség számára megvalósította a rendszeres központi hír- és műsorközlést, vezetékes rádióvá fejlődött és a vezeték nélküli rádiózás előfutára lett.

³ Tizenkét műszaki csapat járta a várost létráival és javították a vonalhibákat.

⁴ Érdekes, hogy az első rádiós előadók a kísérleti állomáson dolgozó postai hivatalnokok voltak. Taubler Margit gépirónő és Molnár János postatiszt olvasták fel egy alkalommal Molnár Ferenc „A férj bevásárol” című jelenetét.

1. kép. Gyáli úti postakísérleti rádióállomás (FSZEK Budapest Gyűjtemény)

Az első program 1924. március 15-én gróf Apponyi Albert beszéde és az azt követő zeneszámok voltak. Az Állatkertből május 21-én és 22-én „rádióhangversenyt”, zenekari közvetítést sugároztak. 1925-ben állították fel azt a 2kW-os adótornyot [Csepelen](#), amelyet a Telefunken cégtől vásárolta a Posta.

2. kép. A TELEFUNKEN cég plakátja (FSZEK Budapest Gyűjtemény)

1925 májusától folyamatos próbaadások zajlottak a Kísérleti Állomás stúdiójából az 565 m-es hullámhosszon. Tolnay Henrik kezelte az adót és Magyary Endre volt a bemondó. Az amatőrök sokat segítettek a Posta mérnökeinek a próbaadások vételének visszajelzésével.

1 1925 szeptemberétől a Telefonhírmondó Rákóczi utca 22. szám alatti épületében a IV. emeleten kialakított új állandó stúdióból közvetítették az adásokat az 546 méteres hullámhosszon.⁵

Miután a vállalat megkapta a rádiókoncessziót, 1925. december 1-jén felavatták az új intézményt, a Magyar Rádiót. Az ünnepélyes avatást követően a Telefonhírmondó és a Rádió gyakorlatilag azonos műsorokat közvetített.

Kozma Miklós ünnepi beszédében kihangsúlyozta: „Mindenki tudja mit jelent, különösen Magyarország mai helyzetében az, hogy a hullámokon keresztül minden határon túl eljut a magyar szó.”

A megnyitó után ünnepi műsort közvetített a rádió:

1. Molnár Imre: *Régi magyar dalok a 17–18. századból*, Kern Aurél feldolgozásában,
2. Kerntler Jenő: a) Liszt: *Szerelmi álmok*; b) Bartók: *Allegro Barbaro*,
3. Sándor Erzsébet kamara-énekesnő: a) Donizetti: nagyária a *Linda di Chamounix* c. operából; b) Taubert: *Vogel im Walde*,
4. Hubay Jenő: *Csárdajelenet*,
5. Székelyhidy Ferenc: Poldini: Kálmán diák dala a *Farsangi lakodalomból*.

A Rákóczi út 22. számú épület 3. és 4. emelete 3 évig adott otthon a Magyar Rádiónak, amely 1928. október 8-án jelentkezett első alkalommal a Sándor, ma Bródy Sándor utcai új, akkor rendkívül korszerűnek számító berendezésekkel felszerelt stúdióból.

3. kép. 024358 A Magyar Rádió stúdiója, 1930 körül (FSZEK Budapest Gyűjtemény)

⁵ A zürichi és brnói adók zavarása miatt a genfi Nemzetközi Rádió Unió javaslatára hullámhosszt változtattak előbb 550 m-re, majd 560 m-re.

Ezzel egyidejűleg egy 20 kW-os Telefunken adót építettek fel Lakihegy mellett, amely két 150 méter magas, MÁVAG gyártmányú vasszerkezetű toronyból és a közöttük kifeszített 100 méteres antennából állt.

4. kép. 023383 A lakihegyi adóállomás antennatornya, 1933. december 3.
(FSZEK Budapest Gyűjtemény)

Ez a rendszer már képes volt Budapesten és környékén jó minőségű adást produkálni az ekkor már gomba módra szaporodó előfizetők megalégedésére.

A rádiózás jogi háttere

A műszaki feltételeket a Magyar Királyi Posta biztosította, amelynek a Rádióhoz kapcsolódó szervezete a következőképpen alakult: A kereskedelemügyi miniszter 81.300/1896. számú rendeletével állította fel a Posta- és Táviráda-vezérigazgatóságot, a minisztérium V. osztályaként. A rádió műszaki szolgáltatnak a sok átszervezés után csak 1941-ben lett kifejezetten szakirányú igazgatási szerve, amelynek neve a Magyar Királyi Posta Központi Rádiófelügyelősége lett.

Már a korábbi jogszabályok (1888:31. tc., 1914:16. tc.) is leszögezték, hogy adóállomások létesítése és a fennhatóság gyakorlása kizárólag az államot illeti meg. A rádiózás jogi hátterének végleges rendezését jelentette a „rádiórendelet”, amely 1925. november 10-én a kereskedelemügyi miniszter 32.350. számú intézkedéseként látott napvilágot és miniszteri

engedélyhez kötötte az adók üzemeltetését, műszaki felügyeletére pedig a Postát jogosította fel. Az antennák építésének kérdését a 43.702/1926-os rendelet szabályozta. Végül a 9.557/1927. számú rendelet a fenti kettőt egységes keretbe foglalta.

A rádiókoncesszió kérdésében az évek óta tartó vitát lezáró döntés 1925. november 26-án született, de az engedélyokiratot 1926. március 6-án állította ki a kereskedelmi miniszter a Telefonhírmondó és Rádió Rt. számára. A Posta létesítette és tartotta fenn az adót és a műszaki berendezéseket, de a stúdióhelyiségek biztosítását az engedélyes feladataként határozták meg. Az engedély húsz évre szólt, és ha nem mondják fel automatikusan, évente meghosszabbodik. Mások hasonló engedélyt ez alatt nem kaphattak. Az engedélyes hétköznapi 7, vasárnap 8 órában keresztül köteles volt műsort szolgáltatni, amelynek költségei terhelték, de részesedett az előfizetői díjak bruttó összegéből. Az engedélyes részesedése 20 ezer előfizetőig 80%, 60 ezerig tízezrenként 5%-kal csökkent, 60 és 70 ezer között 57%, 80 ezerig 55%, 90 ezerig 52%, százezernél 50%. Két év múlva az előfizetők száma meghaladta a százezret, ekkor az engedélyes részesedését négyszázezerig 50%-ban, e fölött 20%-ban állapították meg.

Végül hallgassuk meg a Magyar Rádió történetét az LGT zenés feldolgozásában:
<https://www.youtube.com/watch?v=9DtnNPweNbU>

Impresszum
Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3-5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu
ISSN 2939-6921